

evidences, so we should not underline their orientation meaning, because, after all, many diagnostic and situational expert researches have the same meaning, but they are considered by the court as full sources of evidence.

Key words: *polygraph, polygraphologist, psychophysiological examination, source of evidence, criminal proceedings.*

Стаття надійшла 27 січня 2016 р.

УДК 343.985.4

М. Ю. Ковальська

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КРИМІНАЛІСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

Обґрунтовано важливість удосконалення інформаційно-технічного забезпечення органів Національної поліції України та системний аналіз досвіду зарубіжних держав у сфері застосування інноваційних технологій під час досудового розслідування. Зокрема наведено приклади використання інноваційних технологій у діяльності правоохоронних органів Грузії, ФРН, Великої Британії, країнах СНД. Зауважено, що новітні автоматизовані бази даних, пошукові системи та інші технології у сфері комунікації, обробки, компіляції інформації, підготовки документів незабаром стануть основою ери нового цифрового кримінального судочинства.

Ключові слова: *інформаційні технології, кримінальні правопорушення, бази даних, автоматизовані інформаційно-пошукові системи, кримінальне провадження.*

Постановка проблеми. Застосування новітніх криміналістичних засобів та інноваційних технологій, безумовно, сприяє оптимізації діяльності органів досудового розслідування у процесі протидії злочинності. Життя в інформаційному суспільстві вимагає посилення тенденції використання персональної комп'ютерної техніки, розширення сфери її застосування. Як наслідок, виникли позитивні тенденції, серед яких варто зазначити: загальне підвищення рівня комп'ютерної грамотності працівників правоохоронних органів, розширення переліку комп'ютерних інформаційно-пошукових систем; розширення «географії» використання сучасних засобів комп'ютерної техніки в усіх сферах діяльності, розвиток технологій електронної обробки інформації; створення комп'ютерної мережі обміну інформацією. У зв'язку з цим

виникає необхідність удосконалення діючих в Україні пошукових систем, баз даних, супроводження нових та отримання доступу до міжнародних інформаційних систем, що дають змогу оптимізувати протидію злочинності та підвищити ефективність роботи правоохоронних органів.

Стан дослідження. Стрімкий розвиток інформаційних технологій у світовому просторі зумовив активне використання під час досудового розслідування комп'ютерних інформаційних систем. Для цього потрібна якісно нова система інформаційного забезпечення діяльності правоохоронних органів. Проблематику інформаційно-технічного забезпечення діяльності правоохоронних органів вивчало чимало науковців, зокрема такі, як: В. Бірюков, С. Вітвіцький, В. Журавльов, Н. Замараєв, В. Захаров, А. Іщенко, С. Радутний, І. Рогатюк, В. Рудешко, О. Татаров, В. Хахановський, А. Хірсін, С. Чернявський та ін.

Праці вказаних учених мають вагомe значення, проте на сучасному етапі в умовах швидких темпів науково-технічного розвитку технологічне забезпечення діяльності правоохоронних органів потребує оновлення. Додаткового наукового обґрунтування потребують теоретичні засади функціонування новітніх інформаційно-пошукових, компілятивних та інших систем, які використовуються правоохоронними органами. Особливої уваги заслуговує закордонний досвід використання інноваційних технологій у практиці досудового розслідування.

Мета – обґрунтувати важливість удосконалення інформаційно-технічного забезпечення органів Національної поліції України та системний аналіз досвіду зарубіжних держав у сфері використання інноваційних технологій під час досудового розслідування.

Виклад основних положень. Передусім слід наголосити, що з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) 2012 року відбулося підвищення значущості та відповідальності працівників прокуратури й слідства, розширення їх ролі в питанні забезпечення законності і на етапі прийняття та реєстрації заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення, і під час їх розслідування, що неможливо здійснити без використання сучасних інформаційно-пошукових систем [1].

Для реєстрації таких заяв і повідомлень в органах внутрішніх справ (далі – ОВС) запроваджено єдиний облік даних (на основі наявної автоматизованої бази даних «Факт»), що суттєво зменшило кількість випадків укриття повідомлень, які надходять до ОВС, посилило контроль за розглядом кожного електронного контуру заяви та повідомлення, скарг та інших звернень, за дотриманням строків такої роботи і на центральному, і на регіональному рівнях.

Як зазначає І. В. Рогатюк, доречним було б для використання у роботі правоохоронних органів саме за новим КПК України врахування досвіду Грузії, де нещодавно проведено реформу в сфері кримінальної юстиції і також прийнято новий КПК. Журнали обліку заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення ведуться в електронному варіанті з регулярним узагальненням інформації загалом. Досудове розслідування у цій країні також розпочинається з моменту внесення відомостей до єдиного електронного реєстру кримінальних справ. Першим документом у такому реєстрі (аналог рішення про початок кримінального провадження) є так звана картка обліку кримінального правопорушення, до якої слідчий уносить відомості про себе або про іншого слідчого (групу слідчих), який розпочав розслідування; джерело, з якого стало відомо про вчинення кримінального правопорушення; прізвище та ім'я потерпілого або заявника, короткий виклад обставин, що свідчать про вчинення кримінального правопорушення (наведених потерпілим, заявником чи виявлених слідчим); попередню правову кваліфікацію кримінального правопорушення. У реєстрі автоматично фіксується дата внесення інформації та присвоюється номер справи. Обслуговування відповідного сервера та оновлення програмного забезпечення здійснює Міністерство юстиції. До так званої «електронної кримінальної справи» слідчим приєднуються всі матеріали провадження, починаючи із заяви чи повідомлення про злочин, протоколів огляду місця події, опитування, медичних довідок (електронні копії яких отримують ще на етапі реєстрації заяв і повідомлень), а надалі (у вигляді окремих файлів) – усі складені у справі процесуальні документи (протоколи слідчих дій, запити та відповіді на них, процесуальні рішення тощо) [2, с. 316].

Доступ до електронної справи (і зі стаціонарного комп'ютера, і портативного пристрою) має слідчий (за допомогою спеціального коду та електронного ключа), який здійснює провадження у справі, а також начальник слідчого відділу (в порядку загального контролю) та прокурор.

Кожен слідчий системи Міністерства внутрішніх справ Грузії безпосередньо на робочому місці за допомогою службового комп'ютера має безперешкодний доступ майже до 30 електронних баз даних і загальнодержавного рівня, і на рівні окремих відомств, зокрема до єдиного державного громадянського реєстру (аналог системи паспортного обліку в Україні), обліку автотранспорту, зброї, предметів антикваріату, дактилоскопічного обліку, зареєстрованих правопорушень та осіб, які їх учинили, прикордонного контролю (персональні дані та фотографія будь-якої особи, яка перетинає кордон Грузії), гро-

мадянства та обліку біженців, колишніх працівників поліції, податкового обліку (дані про реєстрацію юридичних осіб, суб'єктів підприємництва, доходи фізичних осіб, відкриті банківські рахунки), реєстру обтяжень рухомого та нерухомого майна, пробації, раніше засуджених та депортованих осіб, а також осіб, які належать до категорії «злочинців за законом»; осіб, які перебувають на обліку у зв'язку з психічними захворюваннями, захворюванням на туберкульоз, зловживанням алкоголем чи наркотиками, учиненням насильства в сім'ї; осіб, які перебувають у розшуку та зниклих безвісти громадян, затриманих та заарештованих осіб; учасників бойових дій; кандидатів на роботу до підрозділів поліції; неповнолітніх, схильних до вчинення правопорушень; телефонних операторів, користувачів мобільного зв'язку, Інтерполу, навчальних закладів тощо [3; 9, с. 396].

Це одна з найефективніших поліцейських автоматизованих інформаційних систем з обробки інформації є інформаційний комплекс «NADIA», який використовується у правоохоронній сфері Федеративної Республіки Німеччина (далі – ФРН). В основі цієї технології є комп'ютерний банк, який знаходиться у Кельні та за допомогою якого щоденно проводиться до 45% арештів [4, с. 346]. Ця система містить комп'ютерне досьє на 8–9 млн осіб, тобто на кожного п'ятого повнолітнього громадянина. Там містяться такі персональні дані: дата та місце народження, громадянство, адреса місця проживання, телефонний номер, номерний знак особистої автомашини, номери банківських рахунків тощо. Крім того, в автоматизованій інформаційно-пошуковій системі (далі – АІПС) «NADIA» містяться відомості про структуру, персональний склад та способи дій збройних терористичних угруповань, тому ця система з успіхом використовується підрозділами кримінальної поліції по боротьбі з організованою злочинністю терористичної спрямованості

Іншою універсальною АІПС є «Inprol», яка забезпечує безпосередній зв'язок між усіма рівнями поліцейських структур, а також із митними підрозділами та прикордонною охороною та використовується поліцією ФРН. Структура системи «Inprol», крім даних про розслідувані злочини, охоплює такі напрями інформації: центральний реєстр обліку іноземних громадян; інформаційну систему федерального автотранспортного відомства; інформаційну систему адресних столів; масив даних із кримінальних справ про наркоманію; відомості про засуджених осіб; частину системи «Spudak» про сліди злочинної діяльності; самостійний масив «Організована злочинність».

Основною складовою АІПС «Inprol» є мобільна інформаційно-довідкова система «Pikas», розроблена та діюча на території землі

Північний Рейн – Вестфалія, заснована на кодованому записі всіх подій, які фіксуються поліцією за кожну добу. До неї входять відомості про способи вчинення злочинів, застосовані знаряддя, авто-транспорт, сліди злочинної діяльності, потерпілих, свідків, результати огляду місць подій тощо.

АПС «Inrol» активно використовується поліцейськими структурами для розшуку підозрюваних у вчиненні злочинів, одержання відомості про осіб, позбавлених водійських прав, заборону в'їзду або виїзду з ФРН; за персональними даними певного злочинця і встановлення специфіки його дій; упізнання раніше невстановленого злочинця. «Inrol» дає змогу оперативно вирішувати завдання ідентифікації особи за слідами, залишеними на місці вчинення злочину; з'ясувати обставини розслідуваної справи; встановити невідому особу, яка потребує сторонньої допомоги; ідентифікувати невпізнані трупи.

Наявність різноманітної інформації в системі «Inrol» дозволила Міністерству внутрішніх справ ФРН ухвалити рішення про її використання для вирішення міждержавних завдань боротьби зі злочинністю в масштабах Європейського Союзу. Доступ до німецької системи «Inrol» отримали такі держави, як Австрія, Великобританія, Італія, Іспанія, Люксембург, Нідерланди, Фінляндія, Франція, Швеція. Поліцейські служби зазначених країн мають змогу одержувати відомості про розшукувані транспортні засоби, зброю, фальшиві гроші, підроблені посвідчення особи та бланки документів.

Своєю чергою, кримінальна поліція Німеччини має доступ до інформаційно-пошукових систем країн Європейського економічного союзу [5, с. 97].

Інновацією, що набуває розвитку, є інформаційно-біометрична система паспортів, яка повинна сприяти боротьбі зі злочинністю й одночасно дає змогу громадянам низки країн перетинати кордони без оформлення візових документів або за спрощеними процедурами. Останнє вимагає створення і національних банків даних, і глобальної міжнародної бази даних, що повинні зберігати вичерпну персонально-біометричну інформацію про населення держав усього світу.

США, Сполучене Королівство Великобританія і Європейський Союз планують запровадити більш точне встановлення особистості за своїми базами даних шляхом використання мультибіометрії. Зараз проводиться дослідно-практичний етап робіт із можливості встановлення суб'єкта у будь-якій базі даних за одним із біометричних показників або одночасно за трьома основними видами ідентифікації особистості: папілярними узорами пальців, райдужною оболонкою ока та за допомогою оцифрованих фотозображень обличчя.

Міністерство внутрішніх справ Великобританії опублікувало подробиці процесу формування в Сполученому Королівстві нової бази біометричних даних. Ця база створюється в межах реалізації проекту Національної ідентифікаційної системи. В це сховище почнуть вносити відбитки всіх 10 пальців рук тих британців, що звертаються по отримання ідентифікаційних документів нового покоління – біометричних закордонних паспортів й ID-карт, що засвідчують особу на території самого королівства. Сховище міститиме і цифрові моделі біометричних ідентифікаторів, і зображення відбитків пальців.

Створення бази даних «FIND» – це лише один з елементів масштабної «технологічної революції», яка нині відбувається у британській поліції. З 2012 року всі патрульні наряди в своєму екіпуванні мають спеціальні переносні комп'ютери, що кардинально розширюють можливості поліцейських. Ці невеличкі за розмірами комп'ютерні пристрої надають можливість відсканувати папілярні узорі пальців на місці затримання для звірки отриманих відбитків пальців й отримання потрібних фотознімків та іншої інформації з віддаленого центрального банку даних [6, с. 432–435].

Нині чимало потужних компаній «далекого зарубіжжя» та навіть СНД (здебільшого Росії) розробляють математичні алгоритми та відеокамери для тривимірного (3D) або комбінованого (2D + 3D) розпізнавання обличчя людей. Багато державних і комерційних споживачів біометричних технологій (різні державні структури, особливо правоохоронні органи, банки, аеропорти, IT-компанії, громадські організації і низка інших установ) зацікавлені у пришвидшеному розвитку технологій цього виду біометрики.

Нині для вирішення цих завдань у містах Росії реалізується проєкт програми «Безпечне місто». Міська система відеоспостереження є фундаментальною складовою комплексної системи безпеки мегаполіса. Відеозображення є дуже важливим джерелом об'єктивної інформації про ситуацію, яке дає змогу ухвалити правильні рішення в умовах, що постійно змінюються, сучасного міста [7, с. 162–163]. До основних завдань інтелектуальної системи безпеки належать:

- збір і відображення в реальному часі відеоінформації від усіх міських відеокамер;
- запис і зберігання відеоінформації з високою якістю;
- автоматичний аналіз великих обсягів відеоінформації;
- забезпечення екстреного зв'язку з правоохоронними органами та аварійними службами;
- забезпечення віддаленого доступу до камер спостереження в реальному часі та відеоматеріалів із архіву;

– інтеграція з різними автоматизованими системами управління та збору інформації [8, с. 100–101].

Позитивним є те, що програма «Безпечне місто» останніми роками запрацювала у деяких містах України, а технологія відеоспостереження, яка спершу була призначена суто для запобігання та виявлення звичайних правопорушень, нині еволюціонує в бік використання для захисту від виявів екстремістських і терористичних дій. Нині дедалі частіше відбуваються вибухи, до скоєння яких причетні різні радикально налаштовані угруповання. Крім того, зростає загальна кількість злочинів, що вчиняються у громадських місцях. З огляду на це зростає значення використання новітніх систем контролю за доступом і збільшується попит на останні розробки систем інтелектуального відеоспостереження.

Висновки. Підсумовуючи викладене, зауважимо, що інформаційні технології у сфері комунікації, обробки інформації, компіляції даних, підготовки документів незабаром стануть основою ери нового цифрового кримінального судочинства. Варто зазначити, що поліція розвинутих країн на всіх рівнях постійно розширює джерела отримання інформації, інтенсивно використовує інформаційні системи для пошуку, зберігання та видачі облікових даних нового покоління. Зважаючи на це, очевидним є те, що системне, активне впровадження інноваційних технологій у практиці досудового розслідування в Україні дасть змогу забезпечити процесуальну економію часу, сил, засобів та ресурсів для досягнення мети кримінального провадження, дозволить оптимізувати роботу слідчих, експертних та інших підрозділів під час виконання завдань протидії злочинності.

1. Татаров О. Ю. Досудове провадження в кримінальному процесі України: теоретико-правові та організаційні засади (за матеріалами МВС): монографія / О. Ю. Татаров. – Донецьк: ТОВ «ВПП «ПРОМІНЬ»», 2012. – 640 с.

2. Рогатюк І. В. Використання інформаційних технологій у досудовому розслідуванні: сучасний стан і перспективи розвитку / І. В. Рогатюк // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 3. – С. 312–320.

3. Хахановський В. Г. Курс лекцій з дисципліни «Криміналістична інформатика» / В. Г. Хахановський, О. М. Тебякін, Ю. В. Олішук; під заг. ред. В. Г. Хахановського. – К.: НАВСУ, 2002. – 204 с.

4. Журавльов В. Ю. Автоматизований інформаційний пошук як метод оперативного-розшукової діяльності / В. Ю. Журавльов, В. П. Захаров // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Сер. юридична. – 2007. – Вип. 2. – С. 342–349.

5. Радутний С. І. Закордонний досвід використання автоматизованих інформаційних систем у протидії організованої злочинності / С. І. Радутний, А. В. Хірсін // Право і суспільство. – 2006. – № 2. – С. 95–99.

6. Захаров В. П. Из міжнародного досвіду створення біометричних баз даних / В. П. Захаров // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична; гол. ред. Б. В. Щур. – Львів: ЛьвДУВС, 2010. – Вип. 4. – С. 429–444.

7. Захаров В. П. Використання біометричних технологій правоохоронними органами у XXI столітті: науково-практичний посібник / В. П. Захаров, В. І. Рудешко. – Львів: ЛьвДУВС, 2009. – 440 с.

8. Милуков С. В. Современные возможности использования свойств человека при установлении личности в раскрытии и расследовании преступлений: монографія / С. В. Милуков. – М.: Юрлитинформ, 2013. – 192 с.

9. Татаров О. Ю. Досвід Грузії щодо реалізації кримінального процесуального законодавства в діяльності ОВС / О. Ю. Татаров, С. С. Чернявський // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 2. – С. 390–400.

Ковальська М. Ю. Использование инновационных технологий в криминалистической деятельности: зарубежный опыт

Обосновано важность совершенствования информационно-технического обеспечения органов Национальной полиции Украины и системный анализ опыта зарубежных государств использования инновационных технологий в ходе досудебного расследования. В частности, приведены примеры использования инновационных технологий в деятельности правоохранительных органов Грузии, ФРГ, Великобритании, странах СНГ. Обращено внимание на то, что новейшие автоматизированные базы данных, поисковые системы и другие технологии в сфере коммуникации, обработки, компиляции информации, подготовки документов в ближайшее время станут основой эры нового цифрового уголовного судопроизводства.

Ключевые слова: *информационные технологии, уголовные преступления, базы данных, автоматизированные информационно-поисковые системы, уголовное производство.*

Kovalska M. Yu. Use of innovative technologies in criminalistic (forensic) activity: foreign experience

The article is devoted to the substantiation of importance of improving information and technical support of the bodies of the National Police of Ukraine and to the systematic analysis of the foreign countries experience in the area of using innovative technologies during the pre-trial investigation. It has been emphasized that in modern conditions of rapid scientific and technical development the technological support of activities of law enforcement authorities needs a constant updating. Theoretical principles of advanced search, compilation and other information systems functioning used by law enforcement authorities require an additional scientific substantiation. The foreign experience of using innovative technologies in the practice of pre-trial investigation deserves special attention. In

particular, the examples of using innovative technologies in the activity of law enforcement authorities of Georgia, Federal Republic of Germany, Great Britain and CIS countries have been given. In this regard, there is a need to improve retrieval systems and databases operating in Ukraine, to implement new ones and to access to international information systems that will allow optimizing the counteraction of criminality and will increase the efficiency of law enforcement authorities functioning. The author notes that advanced automated databases, retrieval systems and other technologies in the area of communication, processing, information compiling, preparation of documents will become the foundation of era of a new digital criminal justice (proceedings) in the near future.

Given this, it is obvious that the systematic, active implementation of innovative technologies in the practice of pre-trial investigation in Ukraine will allow providing procedural savings of time, energy, facilities and resources to achieve the purpose of criminal proceedings; it will allow optimizing investigators, experts and other units work in performing tasks of the counteraction of criminality.

Key words: *information technologies, criminal offenses, databases, automated information and retrieval systems, criminal proceedings.*

Стаття надійшла 23 лютого 2016 р.

УДК 343.98:343.61

М. Г. Куп'янський

РОЛЬ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ВЕРСІЙ У ПЛАНУВАННІ РОЗСЛІДУВАННЯ СЕРІЙНИХ СЕКСУАЛЬНО-САДИСТСЬКИХ УБИВСТВ

Визначено місце та роль криміналістичних версій під час планування розслідування злочинів. Підкреслено важливість формування та перевірки слідчих версій під час розслідування серійних сексуально-садистських убивств як певного елемента планування та компонента окремої криміналістичної методики. Визначено сутність типових криміналістичних версій та їх організаційно-методичну функцію. Запропоновано типові версії щодо розслідування серійних сексуально-садистських убивств із використанням методу ситуаційного моделювання.

Ключові слова: *планування розслідування, криміналістична версія, слідча версія, типова версія, розслідування вбивств, серійне сексуально-садистське вбивство, організація розслідування, ситуаційне моделювання.*

Постановка проблеми. *Організація розслідування серійних сексуально-садистських убивств має значні складнощі. Це насамперед*